

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Eén van de vroegst bekende spotprenten op het christendom, heet naar zijn bijschrift: 'Alexamenos aanbidt zijn God'. Het is aangetroffen in Rome, op de Palatijnse heuvel. De dateringen lopen uiteen van de eerste tot de derde eeuw na Christus. Het is letterlijk graffiti: een in steen gekraste spotprent waarop één figuur in aanbiddende houding neerknielt voor een gekruisigde figuur die overduidelijk getooid is met een ezelskop. Het onderschrift, zoals gezegd: 'Alexamenos aanbidt zijn God'. Meer bepaald is deze spotprent aangetroffen in het zogenaamde Paedagogium: een opleidingscentrum voor wie uiteindelijk page zou worden aan het Romeinse hof. Ik stel me dus voor dat binnen deze elite opleiding een medestudent Alexamenos te grazen genomen werd op zijn zwakste punt: de onhebbelijke primitiviteit van zijn christelijke achtergrond. Prima jongen verder hoor! Zijn intelligentie staat buiten kijf. Hij is bijna één van ons, *one of the guys*. Bij de vrijmibo blijft hij ook niet weg. Het is beslist niet uitgesloten dat hij ooit nog eens partner wordt. Maar dat geloof van hem, hè? Dat hij zich inlaat met een godsdienst die overduidelijk bedoeld is voor de *losers*! Dat hij zich inlaat met een God die verloren heeft! Een God die zich heeft laten vernederen. Een God die zich alles liet welgevallen. Alle slagen op zich liet neerkomen. Een God die zijn mond niet open trok bij alles wat hem overkwam. Een God die de macht niet greep. Een God die zijn bliksemschichten niet hanteerde om de mensheid te vernietigen. Een God als een ezel inderdaad, koppig volhardend op een onbegaanbare weg.

Soms denk ik wel eens dat ook wijzelf vergeten zijn hoe aanstootgevend dat christelijke geloof eigenlijk was in de toenmalige wereld. Wij zijn als christenheid al zo lang zelf de norm van alle dingen dat de revolutie die van dit denken uitging, allang is uitgedoofd. Het moet in de toenmalige klassieke wereld ingeslagen zijn als een bom. Alles was aangelegd op succes. Voor wie er niet slaagde in het leven was er slechts diepe minachting. In het succesvolle leven van mensen weerspiegelde zich het succesvolle leven der goden. Het was evident dat wie machtig was, rijk, succesvol de zegen der goden en het lot met zich meedroeg. Wie arm was, ziek, of domweg verdrietig viel buiten deze gunst. De religieuze en wijsgerige systemen van die dagen waren er dan ook op gericht om zo snel mogelijk weer in de gunst van de goden te komen. Daartoe was filosofie noodzakelijk. Als een soort methodische verwerking van verlies. Voor de bovenklasse dan natuurlijk. Want wie arm was of ziek, of geen vrije burger maar slaaf had eenvoudigweg gewoon pech in het leven en zou dat ook zijn hele leven houden. Maar wie geprivilegieerd was, kon er nog wel wat aan doen. Die kon zich een levenskunst of een stervenskunst eigen maken, liefst onder leiding van een goeroe en in ieder geval heel duur, waarin je leerde om je leven weer helemaal meester te worden. Daar zijn cursussen voor. Vandaag zouden we dat 'the School of Life' noemen of zouden we te rade gaan bij spirituele bronnen zoals de Maanzusjes, Michael Pilarczyk of Giel Beelen. Ooit allemaal afkomstig uit de wereld van het light entertainment, soapactrices en DJ's, maar inmiddels allemaal heel diepzinnig bezig met de vraag wat het universum jou te vertellen heeft waarop zij - zo vrees ik maar steeds - allang het antwoord hebben. En dat antwoord is natuurlijk een stevige nota wel waard.

Ook in dit verband intrigeert het mij maar steeds hoe in een vergelijkbaar tijdsgewricht de filosoof Cicero ervan langs kreeg omdat hij zich uit het openbare leven had teruggetrokken omdat hij maar niet over het verdriet om zijn overleden dochter heen kwam. Dat kon toch niet, vonden zijn collega's en bewonderaars. En hij kon het toch eigenlijk ook niet maken als boegbeeld van de stoïcijnse onbewogenheid. Uiteindelijk wordt hij na vele jaren gefeliciteerd omdat hij zijn post weer inneemt en dat aan niets meer te merken is dat hij ooit verdriet heeft gehad. Cicero is weer helemaal de oude!

In deze samenleving, met succes en zelfverwerkelijking als enig criterium, arriveert het christendom. En natuurlijk, ik hoop wat te hebben laten zien dat deze samenleving bepaald niet alleen van toen en lang geleden is. In dit type samenleving is de boodschap van het evangelie een affront. En inderdaad, nog niet eens zo heel erg bezijden de waarheid, opgepikt door een cartoon van een God die zich als een ezel laat kruisigen. Het enige wat deze cartoon, deze spotprent, arrogant laat liggen, is de mogelijke reden waarom Alexamenos toch op zijn knieën ligt voor precies deze God.

Als mijn intuïtie juist is, verschilde Alexamenos niet wezenlijk van de spotters om hem heen. Ook hem wacht een glanzende toekomst. Ook hij maakt zich op om de hemel te bestormen. Er is alleen iets dat hem fundamenteel vervreemdt van zijn omgeving: hij heeft kennelijk iets met deze verliezende God. Hij gaat voor hem op de knieën. In hem leeft het besef, misschien nog meer intuïtie dan dogmatiek, dat in het verlies van deze God heel de wereld is gered. En hij, Alexamenos, dus ook. Dat het doelbewuste verlies dat deze God geleden heeft, zijn ziel heeft gered en behouden.

Hoe kan dat nou? Een paar weken terug kreeg ik een uitnodiging van een groep succesvolle zakenvrouwen om met hen door te praten over levensvragen en zingeving. Ze kwamen regelmatig bij elkaar om tips en tricks uit te wisselen en dit leek hun nu ook eens een leuk onderwerp. Ik had wat aarzelingen. Ik zei dat levensvragen en zingeving eigenlijk niet zomaar op de agenda kunnen worden gezet. Zij dienen zich aan bij zwaar weer. Als de storm opsteekt. Als het leven niet meer op orde is. Als de crisis zich aandient. Ik citeerde de oud reclameman, de schrijver Kluun, met de gedachte dat zij dat wel zouden begrijpen. Toen zijn vrouw in het OLVG werd opgenomen, zei de geestelijk verzorger dat een mens pas verticaal gaat denken als hij horizontaal ligt. Kluun vond het natuurlijk een sterke reclamekreet maar iets daarvan is natuurlijk wel waar. Pas als je zelf gaat verliezen, of verlies gaat lijden, snap je iets en word je mogelijk ook getroost door een verliezende God. Een God zo solidair, zo eendrachtig met jou, dat Hij met jou ten onder gaat. Maar ook, en dat hoort er ook zeker bij Paulus bij, jou voorgaat in het opstaan. Pas bij de eerste krassen op je ziel, snap je iets van deze God. De zakenvrouwen leken het te begrijpen. Ik ga binnenkort naar ze toe.

Er is iets in Alexamenos dat hem op de knieën doet gaan voor deze God. En ik denk dat dit ten diepste een herkenning, een ontroering in de pijn is. En om dat te herkennen moet je zelf ook pijn geleden hebben. Voor wie het leven één groot feest is - of althans, dat denk ik, zichzelf ertoe forceert om zich het leven als één groot feest voor te stellen - is er maar één optie: zich inderdaad deze God als een ezel voor te stellen. En het verhaal over hem op te vatten als ofwel een aanstoot, dan wel een dwaasheid.

Het verbaast mij daarom ook niet dat Paulus zijn gemeente in Korinte beschrijft als mensen die geen aanzien hebben gekend. Niet als wijs bekend staan of aanzienlijk. Maar als zwak en kwetsbaar. Als mensen die voor de wereld een dwaze indruk maken. Onderwerp van spotprenten. Het onwillige slachtoffer van pesterijen. Alsof een gemeente die uit dit soort mensen bestaat aan den lijve reeds een verbinding met de lijdende Messias hebben. Paulus waarschuwt hen ervoor om nou niet stoer te doen. Ook een verhaal met veel vertoon van wijsheid erop na te gaan houden. Om mogelijk meer in de smaak te vallen in de wereld om hen heen. Maar daardoor steeds meer op afstand te komen van die God die alle wijsheid van de wereld tot dwaasheid heeft gemaakt.

Het deed mij denken aan het bezoek in het Catharijneconvent, samen met een aantal medegemeenteleden van De Thomas, van de wondermooie tentoonstelling *gospel*. Eén van mijn medebezoekers vond het allemaal wel erg zoet en weinig passen bij bijvoorbeeld onze gemeente. Wel erg veel Jezus en erg veel blijheid. Ik was het helemaal met haar eens, al dacht ik wel: je hoeft een zwarte gemeenschap natuurlijk ook niet uit te leggen wat onderdrukking, wat slavernij en wat verdriet is. Als ergens wordt gesnapt hoe *amazing, grace* is, is het wel daar! Misschien is de gemeente wel nergens zo gemeente van Christus als aan de onderkant, als in de marge van onze samenleving!

Tegelijkertijd moeten wij vaststellen dat wij een dergelijke gemeente niet zijn. Hoe wij het ook wenden of keren, wij bevinden ons aan de bovenkant van de samenleving. Er is bij ons geen gebrek aan aanzien en bepaald geen gebrek aan vertoon van wijsheid en verstand. En wij wijzen dat ook niet af. Het hoort ook bij ons.

Daarom heb ik vandaag ook maar mijn uitgangspunt genomen in Alexamenos die zijn God aanbidt. Wijsheid zal hem niet vreemd geweest zijn. Ik ga er ook naar vanuit dat zijn carrière voorspoedig is verlopen. Hij heeft zich alleen wel in willen laten met deze God. Hij heeft zich door deze God willen laten gezeggen. Hij is ontvankelijk geweest voor deze zichzelf wegschenkende, voor deze zichzelf ontledigende God. En hij heeft gemeend dat dit zijn aanbidding waard was. Dat het geen onzin was. Dat hiermee iets heel wezenlijks gezegd wilde worden over wie God voor mensen, voor ons wil zijn. Alexamenos heeft zich zijn kwetsbaarheid niet geschaamd. En daarin iets gezien van de kwetsbaarheid van God. Laten wij dan ook ons deze en onze kwetsbaarheid niet schamen.

Amen.